

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK PROGRAMI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**ÇOCUKLUK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİNDE
ANNE REHBERLİĞİNİN ÖNEMİ**

**Hazırlayan
Tuğba AYHAN**

DENİZLİ, 2023

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK PROGRAMI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ

ÇOCUKLUK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİNDE
ANNE REHBERLİĞİNİN ÖNEMİ

Tuğba AYHAN

Danışman

Doç. Dr. İsmet EŞMELİ

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU

İslami İlimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Manevi Destek ve Rehberlik Tezsiz Yüksek Lisans Programı öğrencisi Tuğba AYHAN tarafından hazırlanan “Çocukluk Dönemi Din Eğitiminde Anne Rehberliğinin Önemi” başlıklı Tezsiz Yüksek Lisans Projesi tarafımdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından Tezsiz Yüksek Lisans Projesi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İsmet EŞMELİ
Danışman

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../ 2023 tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Harun ABACI
Enstitü Müdürü

BEYAN

Bu projenin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunduğunu beyan ederim.

Tuğba AYHAN

ÖNSÖZ

Bu çalışmada çocukluk dönemi din eğitiminde anne rehberliğinin önemi ele alınmıştır. Çalışmanın konusunu belirlerken isteklerimi göz önünde bulunduran ve her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanlarını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan danışmanlığımı üstlenen Sayın Doç. Dr. İsmet EŞMELİ hocama, literatür tarama sürecinde yardım taleplerimi geri çevirmeyen Sayın Doç. Dr. Mehmet ÇINAR hocama, akademik yazım ve teknik konularda tekrar tekrar yorulmadan bilgilerini paylaşan, pratik yollar gösteren Sayın Arş. Gör. Dr. Yasin BOSTAN hocama, ilk rehberim yol gösterenim anneciğim Emine DEVECİ'ye, her zaman desteğini hissettiğim azmimin kaynağı babacığım Ramazan DEVECİ'ye, çalışma sürecinin yoğunluğunda anlayışını ve desteğini esirgemeyen sevgili eşim Uğur AYHAN'a, konumu bana yaşayarak öğrenme fırsatı sunan biricik evladım Alparslan AYHAN'a sonsuz teşekkürler.

Tuğba AYHAN

Denizli - 2023

ÖZET

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans Proje Özeti

Projenin Başlığı: Çocukluk Dönemi Din Eğitiminde Anne Rehberliğinin Önemi	
Projeyi Hazırlayan: Tuğba AYHAN	Danışmanı: Doç. Dr. İsmet EŞMELİ
Kabul Tarihi:	Sayfa Sayısı: vii (ön kısım) + 29
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Programı: Manevi Destek ve Rehberlik
<p>Bu araştırmada çocukluk dönemi din eğitiminde anne rehberliğinin önemi konusu ele alınmıştır. Çocukluk döneminde çocukların dinî eğitim alması, onların ahlaki değerlerini, inanç sistemini ve toplumsal normlara olan uyumunu belirleyen önemli bir faktördür. Anne, çocuğun ilk öğretmeni ve rol modelidir. Çocuklar, anne figüründen aldıkları rehberlikle dünya ile ilk kez tanışır ve temel yaşam değerlerini öğrenirler. Bu bağlamda, anne rehberliği çocuğun din eğitiminde temel bir dayanak noktasıdır. Anne rehberliğinin din eğitimindeki önemi, çocuğun karakter gelişimi üzerinde de belirleyici bir etkiye sahiptir. Çocuk, anne aracılığıyla öğrendiği değerleri içselleştirir ve bu değerler onun kişilik yapısını etkiler. Bu nedenle, anne rehberliği, çocuğun güvenli bir temel oluşturmasına yardımcı olurken aynı zamanda onun dinî kimliğini inşa etmesine katkıda bulunur. Çocuk, annesi aracılığıyla değerlerle tanışır ve bu değerler onun hayatının temelini oluşturur. Annelik, sadece biyolojik bir rol değil, aynı zamanda çocuğa manevi rehberlik sağlayan bir misyonu da içerir. Bu sorumluluklar, çocuğun haklarına saygı gösterilmesini, onları hayata hazırlanmalarını sağlamayı içerir. Bu noktada, annenin çocuk üzerindeki etkisi ve sorumlulukları, genellikle çocukluk döneminde yoğunlaşır ve bu dönem, annenin çocuğuyla kurduğu bağın temelini oluşturur. Sonuç olarak anne rehberliği, çocuğun dinî değerleri anlamasına yardımcı olurken, ahlaki sorumlulukları öğrenmesini de destekler. Güvenli bir ortamda geçen çocukluk, çocuğun dinî kimliğini sağlam temeller üzerine inşa etmesine olanak tanımaktadır. Bu nedenle, anne rehberliği, çocuğun din eğitiminde vazgeçilmez bir rol oynamakta ve ona hayatının ilerleyen aşamalarında rehberlik edecek temel değerleri kazandırmaktadır.</p>	
Anahtar kelimeler: Din Eğitimi, Anne Rehberliği, Çocuk.	

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences Abstract of Master Thesis

Title of the Project: The Importance of Mother Guidance in Childhood Religious Education	
Author: Tuğba Ayhan	Supervisor: Doç. Dr. İsmet EŞMELİ
Date:	Nu. of pages: vii (pre text) + 29
Department: Philosophy and Religious Sciences	Subfield: Spiritual Support and Guidance
<p>In this research, the importance of maternal guidance in childhood religious education is discussed. Receiving religious education for children during childhood is an important factor that determines their moral values, belief system and compliance with social norms. The mother is the child's first teacher and role model. With the guidance they receive from the mother figure, children meet the world for the first time and learn basic life values. In this context, maternal guidance is a fundamental basis in the child's religious education. The importance of maternal guidance in religious education also has a decisive effect on the child's character development. The child internalizes the values he learned through the mother, and these values affect his personality structure. Therefore, maternal guidance helps the child create a secure foundation and also contributes to building his religious identity. The child is introduced to values through his mother, and these values form the basis of his life. Motherhood is not only a biological role, but also includes a mission to provide spiritual guidance to the child. These responsibilities include respecting the rights of the child and ensuring that they are prepared for life. At this point, the mother's influence and responsibilities on the child generally intensify during childhood, and this period forms the basis of the bond that the mother establishes with her child. As a result, maternal guidance helps the child understand religious values and also supports him in learning moral responsibilities. Childhood spent in a safe environment allows the child to build his religious identity on solid foundations. Therefore, maternal guidance plays an indispensable role in the child's religious education and provides him with the basic values that will guide him in the later stages of his life.</p>	
Keywords: Religious Education, Mother Guidance, Children	

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	1
BİRİNCİ BÖLÜM	1
DİN EĞİTİMİ VE MAHİYETİ	1
1. Din Eğitiminin Tanımı	1
1.1. Din Eğitiminin Amacı	3
2. Çocukluk Döneminde Din Eğitimi.....	6
2.1. Erken Çocukluk Dönemi Dini Gelişim	7
2.2. Çocuğa Din Eğitimi Vermenin Gerekliliği.....	9
3. Din Eğitiminde Rol Model Olma.....	10
4. Din Eğitiminde Aile	11
4.1. Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Önemi	14
4.2. Din Eğitiminde Annenin Yeri.....	18
4.3. Din Eğitiminde Anne Rehberliğinin Önemi.....	20
4.4. Anne Rehberliğinin Din Eğitimindeki Zorlukları	21
SONUÇ	24
KAYNAKÇA	26
ÖZGEÇMİŞ	29

KISALTMALAR

c.	: cilt
çev.	: çeviren
ed.	: editör
Hz.	: hazreti
s.	: Sayfa, Sayı
s.a.v.	: sallallâhu aleyhi ve sellem
vb.	: ve benzeri

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Çocukluk dönemi, bireyin temel değerlerini şekillendirdiği, kimlik oluşumunun temellerinin atıldığı kritik bir evre olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde çocukların dinî eğitim alması, onların ahlaki değerlerini, inanç sistemini ve toplumsal normlara olan uyumunu belirleyen önemli bir faktördür. Çocukluk dönemi din eğitiminin başarılı bir şekilde gerçekleşmesinde, anne rehberliği kritik bir rol oynamaktadır.

Anne, çocuğun ilk öğretmeni ve rol modelidir. Çocuklar, anne figüründen aldıkları rehberlikle dünya ile ilk kez tanışır ve temel yaşam değerlerini öğrenirler. Bu bağlamda, anne rehberliği çocuğun din eğitiminde temel bir dayanak noktasıdır. Anne, çocuğa doğru ve etkili bir şekilde dinî değerleri aşlamakla sorumludur. Bu süreçte, anne çocuğun anlama düzeyini göz önünde bulundurmalı, anlamlı ve yaşına uygun bir dil kullanmalıdır.¹

Anne rehberliğinin din eğitimideki önemi, çocuğun karakter gelişimi üzerinde de belirleyici bir etkiye sahiptir. Çocuk, anne aracılığıyla öğrendiği değerleri içselleştirir ve bu değerler onun kişilik yapısını etkiler. Bu nedenle, anne rehberliği, çocuğun güvenli bir temel oluşturmasına yardımcı olurken aynı zamanda onun dinî kimliğini inşa etmesine katkıda bulunur. Çocukluk döneminde anne rehberliği, çocuğun dinî eğitimine katkı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda onun özsaygı, empati ve sorumluluk gibi temel ahlaki değerleri öğrenmesinde de kilit bir rol oynar. Bu süreçte anne, çocuğunun değerleri sorgulamasına ve düşünce kapasitesini geliştirmesine destek olmalıdır.²

Çocukluk dönemi din eğitiminde anne rehberliği, çocuğun dinî bilincini oluşturmak, ahlaki değerlerini şekillendirmek ve toplumsal normlara uyumunu sağlamak adına hayati bir rol oynar. Anne, çocuğa örnek olmak ve onun dinî gelişimine rehberlik etmekle, toplumda sağlıklı bir bireyin oluşumuna katkıda bulunur. Bu temelde bu araştırmada, çocukluk dönemi din eğitiminde anne rehberliğinin önemi konusu incelenmektedir.

¹ Haluk Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk*. 8. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi, 2016, 12.

² Abdurrahman Kasapoğlu, "Kur'an'da Anne-Çocuk İlişkisi", *EKEV Akademi Dergisi*, 30, 2007, s. 94.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN EĞİTİMİ VE MAHIYETİ

1. Din Eğitiminin Tanımı

Eğitim, insan varlığıyla iç içe geçmiş, hayatın her anında var olan bir olgu olarak kabul edilmektedir. Anne, baba ve çocuğun bir arada bulunduğu her ortamda, eğitim faaliyetleri doğal bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu süreç, bireyin doğuştan gelen yeteneklerini geliştiren, bilgi ve görgülerini yeni nesillere aktaran ve gelecekteki gelişmeleri şekillendirmeye yönelik bir iddiayı içermektedir.³ Eğitim, bireyin çevresiyle etkileşim halinde, kalıcı davranış değişikliklerine yol açan bir süreç olarak tanımlanabilir.

Terbiye kavramı, Arapça kökenli "Rab" kelimesinden türetilmiş olup "efendi, baba, sahip" gibi anlamlara gelmektedir. Aynı zamanda bu kelime, Allah'ın en yaygın kullanılan isimlerinden biridir. Terbiye, Allah için kullanıldığında kullarını büyütüp geliştirmesi, hallerini değiştirmesi ve mükemmelleştirmesi anlamlarını içermektedir. İnsan için kullanıldığında ise, insanın diğer insanları değiştirmek, geliştirmek ve mükemmelleştirmek amacıyla yaptığı çalışmaları ifade eder.⁴

Din eğitimi tamlamasındaki eğitim kavramı genel anlamda eğitimle örtüşmektedir. Ancak, din eğitimi tanımları ve yaklaşımları, dünya genelinde ve ülkemizde dine yüklenen anlamla şekillenmektedir. Kimine göre din eğitimi, insanın kutsal ile ilişkisindeki kuralların öğretilmesini içerirken⁵, Beyza Bilgin'e göre din eğitimi, din kültürünün aktarılması ve din kişiliğinin kazandırılması anlamına gelir. Bu eğitimi sağlayacak olanlar, aile içerisinde anne-baba veya onların yerini tutan yakın kişiler, okullardaki din dersi öğretmenleri ve camilerdeki din görevlileridir.⁶

Kerim Yavuz'un din eğitimini tanımlamasına göre, din eğitimi, insanın doğuştan getirdiği dini eğilimleri işleyip geliştirmek amacıyla Allah'ı ve ilahi kelamı öğrenip kabul etmekle başlar. İlahi kelam içinde yer alan bilgiler ve taleplere uygun bir yaşam sürdürme

³ Abdurrahman Dodurgalı, *Ailede Din Eğitimi*. 4. Basım. İstanbul: Timaş Yayınları, 2011, 18.

⁴ Beyza Bilgin, "Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1981, 9.

⁵ Recai Doğan, Remziye Ege, *Din Eğitimi*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, 53.

⁶ Beyza Bilgin, "Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1981, 9.

amacıyla, bireyin ruhsal ve manevi gelişimini destekleyen çeşitli terbiye edici unsurlarla Allah'ın buyruklarına boyun eğecek bir hale gelmesi de din eğitiminin temel hedefidir.⁷

Cemal Tosun'un bakış açısına göre ise, din eğitimi bireyin dinî davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve bilinçli olarak istenen değişiklikleri gerçekleştirme çabasıdır. Bu tanıma göre din eğitimi, bireyin fitratındaki inanma duygusu ve ihtiyacını temel alarak din olgusunu anlamasına rehberlik etmeyi ve kabul ettiği dinin önerdiği yaşam biçimini öğrenmesine yardımcı olma sürecidir. Ortaya konan bu tanımların genel çerçevesinde, din eğitiminin dogmatik ve ritüel yönlerinin vurgulandığı söylenebilir. Bu perspektiflerden yola çıkarak, din eğitimi bireyin içsel bir dönüşüm süreci olarak kabul edilebilir.⁸ İnsanın doğuştan getirdiği dini eğilimleri farkındalıkla işleyip geliştirmesi, ilahi bilgileri öğrenip yaşamına entegre etmesi ve kendi yaşantıları yoluyla dinî davranışlarında değişikliklere gitmesi, din eğitiminin çeşitli boyutlarını oluşturur. Din eğitimi, bireyin manevi gelişimi ve kendi yaşamını ilahi prensiplerle düzenleme sürecine katkıda bulunan bir rehberlik sistemidir.

Birey, çevresiyle etkileşim halinde olarak öğrenir ve yeni davranışlar kazanır; yani eğitilir. Bu bağlamda, bireyin oluşumunu ve gelişim yönünü, kalıtsal potansiyeliyle sınırlı olarak çevre belirlemektedir. Eğitimin imkanları, kalıtımla çizilen sınırlar içinde şekillenir. Eğitim, var olanı geliştirirken, eğitim olmayanı icat edemez. Örneğin, zeka özürülü bir birey, ne kadar elverişli bir çevrede yetiştirilirse yetiştirilsin, bulunduğu zeka sınırının ötesine geçemez; ancak müsait olduğu potansiyeli maksimum seviyeye taşıma şansına sahiptir.⁹ Kur'an'dan alıntı yaparak şu ayeti hatırlatabiliriz: "Allah sizi analarınızın karnından hiçbir şey bilmez bir halde çıkardı. Size kulak, göz, kalp verdi. Umulur ki şükredersiniz".¹⁰

Bu ayetle vurgulanan, insanın başlangıçta hiçbir bilgiye sahip olmadığı, ancak zamanla kazandığı nitelikler sayesinde olgunlaştığı gerçeğidir. Din eğitimi konusunda önemli bir nokta da din eğitimi ve din öğretimi kavramlarının netleştirilmesidir. Dil düzeyinde yapılan ayrıma göre, "dinî eğitim" kavramı eğitimin bütünü dinî olarak nitelerken, "din eğitimi" kavramında eğitim içindeki din kısmına vurgu yapılmaktadır. Yani, dinî eğitim, eğitimin tamamının dinî özellik taşıdığına işaret ederken, din eğitimi

⁷ Kerim Yavuz, Günümüzde Din Eğitimi. Adana: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988, 52.

⁸ Cemal Tosun, Din Eğitimi Bilimine Giriş. 10. Baskı. Ankara: Pegem A Yayınları, 2020, 23.

⁹ Mehmet Zeki Aydın, Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi. Ankara: Nobel Yayınları, 2008, 5.

¹⁰ Nahl, 16/78.

örgün ve yaygın eğitim süreçlerindeki dinle ilgili eğitimi ifade eder. Bu durumu açıklamak için şu örneği kullanabiliriz: Batı'da geçmişte eğitim tamamen din merkezliken, modern okul sistemine geçildikten sonra din diğer dersler arasında bir konu olarak yer almış ve bu noktada "din eğitimi" ve "din öğretimi" kavramları gündeme gelmiştir.¹¹

1.1. Din Eğitiminin Amacı

Din eğitiminin temel hedefi, bireylerin inanma ihtiyaçlarını doğru bilgi, duygu ve becerilerle doyurabilmelerine destek olmaktır. Benzer şekilde, din kendi içinde, bireyin bu ihtiyacını ve yeteneğini gerçekleştirmeyi ve doyurmayı amaçlamaktadır. Dinin özünde, bireyin düşünme kapasitesini kullanarak kutsal ve aşkın yaratıcı fikrine ulaşması ve bu konuda daha bilinçli bir birey olması önemli bir vurgudur. Din, bireyin sadece yüzeysel bir şekilde taklit etmesini ya da kuru bilgileri ezberlemesini değil, aksine bireyin derinlemesine düşünmesini, sorgulamasını ve anlamasını hedefler. Dinin amacı, bireyin inanma ve bağlanma ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte, öğrenme ve araştırma ihtiyacını da göz önünde bulundurur. Bireyin bu ihtiyaçlarına bilinçli bir şekilde yanıt verilmediği takdirde, yanlış ve bozuk bir biçimde doyurulabilir. Bu durum, hem eğitim hem de din açısından istenmeyen sonuçlara yol açabilir. Bu nedenle, eğitim ve dinin ortak hedefi, bireyin bu temel ihtiyaçlarının planlı ve programlı bir şekilde karşılanmasını sağlamaktır.¹² Bireyin inanma, bağlanma, öğrenme ve araştırma ihtiyaçları, eğitim ve dinin birlikte ele alınması gereken önemli bir alanı temsil eder. Bu bağlamda, bireyin bu ihtiyaçlarını karşılamak, sadece bireyin kişisel gelişimi için değil, aynı zamanda toplumsal uyum ve anlayışın sağlanması açısından da kritik bir öneme sahiptir.

Din eğitimi, bireyin fitratında yer alan inanma duygusu ihtiyacını karşılayarak din olgusunu anlamasına rehberlik etmeyi ve kabul ettiği dinin önerdiği yaşam biçimini öğrenmesine yardımcı olmayı amaçlayan bir süreçtir. Bu yaklaşıma göre, din eğitiminin temel amacı iki ana noktada özetlenebilir:

1. İnanma İhtiyacını Anlamak: İnsanın fitratında bulunan inanma, yüce bir varlığa bağlanma gibi özelliklerinin bir sonucu olarak dinin bir olgu olarak kavranmasına rehberlik etmektir. Bireyin din eğitimi sürecinde, öncelikle dinin ne olduğu, insanlar için dinin anlamı, ve neden insanların dine

¹¹ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. 10. Baskı. Ankara: Pegem A Yayınları, 2020, 24.

¹² Recai Doğan, Remziye Ege, *Din Eğitimi*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, 49-50.

ihtiyaç duydukları gibi temel sorulara cevaplar aranmalıdır. Birey, dinin ne olduğunu anlamadan, inanma ihtiyacını kavramadan, din eğitiminden maksimum faydayı sağlayamaz.¹³

2. Yaşam Biçimini Kavramak: Bireyin bir dini kabul ettiği noktada, din eğitimi ona öğrenmek istediği dinin nasıl bir yaşam biçimi öngördüğünü kavramasında rehberlik etmelidir. Bu süreçte, eğitim bireyin kabul ettiği dinin öğretilerini ayırım yapmadan ve kategorilere ayırmadan bütünlük içinde kavramasına yardımcı olmalıdır. Öğrenme sürecine vurgu yaparak, bilgilerin dikte edilerek öğretilmesinden kaçınılmalı ve bireyin aktif bir şekilde öğrenmesine öncelik verilmelidir. Bu sayede, birey sadece dinin ne olduğunu değil, aynı zamanda bu dinin yaşam biçimiyle nasıl bütünleştiğini de özümseyebilir.¹⁴

İnsanın hayata gözlerini açtığı andan itibaren, ailesiyle başlayan karşılıklı etkileşim süreci, bireyin içsel dünyasını ve davranışlarını şekillendirir. Annesi, babası ve kardeşleriyle olan ilişkileri, bireyin birincil gruptaki istek ve beklentilere uyum sağlamasını sağlar. Bu etkileşim, zamanla yeni deneyimlerle genişleyerek okul, dini kuruluşlar, kulüpler, dernekler gibi ikincil gruplara ve nihayet ulusal toplumun taleplerine doğru evrilir. Bu süreçte birey, toplumsal normları içselleştirir ve kişiselleştirir; toplumun değerlerini öğrenir ve duygusal bağlarını güçlendirir. Toplumsallaşma, bireyin belirli bir toplumun işleyişini anlama ve o toplumsal grubun sosyal davranış örüntülerini benimseme sürecidir.¹⁵

Eğitim, bireyin kültürlenme sürecinde kilit bir rol oynar. Eğitim kurumları, bireyin kültürel mirası anlamasına, toplumun özelliklerini benimsemesine ve kendi kültürünü geliştirmesine katkıda bulunur. Kültürlenme, bireyin sağlıklı bir şekilde toplumsallaşma sürecini deneyimlemesine olanak tanır. Ayrıca, bu kültürlenme sayesinde birey, kültür hayatını sürdürürken toplum hayatını kolaylaştırır ve kendi varlığının sürekliliğini güvence altına alır.¹⁶ Bu bağlamda, eğitim sadece bilgi aktarımı değil, aynı zamanda bireyin kültürel kimliğini güçlendiren bir araç olarak değerlendirilebilir.

¹³ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. 10. Baskı. Ankara: Pegem A Yayınları, 2020, 97.

¹⁴ Recai Doğan, Remziye Ege, *Din Eğitimi*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, 55.

¹⁵ Niyazi Akyüz, İhsan Çapcıoğlu, *Din Sosyolojisi*, Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, 405.

¹⁶ Mehmet Zeki Aydın, *Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2008.

Kültürleme, insanın hayatına adeta ilk nefesle başlar. Çocuğun emzirilmesi, beslenmesi, temizlik alışkanlıklarının kazandırılması gibi temel süreçler, her ailenin kendiliğinden gerçekleştirdiği ancak aslında kültürel öğelerle yoğrulmuş olan pratiklerdir. Bu, aile içindeki eylemlerin sadece biyolojik değil, aynı zamanda kültürel bir temele dayandığını gösterir.¹⁷ Anne ve baba, bilinçsizce çocuğa kendi kültürel özelliklerini aktarır, bu da çocuğun bu normları benimsemesine ve bu alışkanlıkları yaşamının bir parçası haline getirmesine neden olur.

Din, sadece dil ve tarih kadar değil, aynı zamanda kültürün önemli bir parçasıdır. Bir milletin veya toplumun kimliğinde belirleyici bir rol oynayan din, diğer kültür unsurları üzerinde de etkili olabilir. Dil, tarih, sanat, örf ve adetler gibi pek çok alanda dinin izlerini görmek mümkündür. Bu nedenle, eğitim sadece dini bir kültür unsuru olarak öğretmekle kalmaz, aynı zamanda diğer kültür unsurlarına da nasıl etki ettiğini anlatmalıdır. Eğitim, sahip olunan kültürel değerleri yeni nesillere aktarmakla kalmaz, aynı zamanda bu değerleri anlamalarını ve yorumlamalarını sağlayacak bir bilinç kazandırmayı amaçlar. Aksi takdirde, yeni nesillerde kimlik belirsizliği ve kültürel değerleri anlama eksikliği gibi sorunlar ortaya çıkabilir, bu da kültürel yabancılaşmaya yol açabilir.¹⁸

Diyanet İşleri eski başkan yardımcısı Mehmet Şevki Aydın, din eğitiminin temel amacını şu önemli cümleyle özetliyor: Din eğitimi bireyi kalıplamamalı. Bireyin belirli bir kalıba sıkıştırılmasını hedefleyen din eğitimi, eleştirel düşünceye fazla yer bırakmaz ve öğretilenlerin sorgulanmasına fırsat tanımaz. Bu tür bir din eğitimi sürecinde, doğruyanlış değerler bireylere dayatılır ve bunları sorgulamadan benimsemeleri beklenir. Kalıplı bir din eğitimi, bireyin insani yeteneklerini geliştirmesini engeller ve özgür, bağımsız bir kişilik oluşturmalarının önünü tıkar. Aksine, sağlanan din eğitimi bireyi kalıplı ve istenen nitelikte şekillendirici değil, sahip olduğu yeteneklerini en üst düzeye çıkarmasına katkıda bulunmalıdır.¹⁹

İslam'a ve birçok İslam eğitimcisine göre ise din eğitiminin amacı şu şekilde açıklanmaktadır: Kur'an-ı Kerim'de bir ayette Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor: “Ey Rabbimiz, bize dünyada iyilik ver, ahirette de merhamet ihsan et ve bizi cehennem

¹⁷ Niyazi Akyüz, İhsan Çapcıoğlu, Din Sosyolojisi, Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, 409.

¹⁸ Cemal Tosun, Din Eğitimi Bilimine Giriş, 10. Baskı. Ankara: Pegem A Yayınları, 2020, 99.

¹⁹ Mehmet Zeki Aydın, Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi, Ankara: Nobel Yayınları, 2008.

azabından korusun".²⁰ Bu ayetten anlaşıldığı üzere, İslam dininin amacı, insanların dünya ve ahiret hayatlarını mutluluk içinde geçirmesini sağlamaktır. İslam eğitiminin hedefi de, insanları bu mutluluk hedefine ulaştırmaktır. Bu bağlamda, İslami eğitimin amacı insanı "iyi insan" (insan-ı kamil) ve "Müslüman" olarak yetiştirmektir. Başka bir ifadeyle, İslami eğitimin amacı; insanı mutlak hakikate, mutlak adalete, mutlak iyiliğe ve mutluluğa erdirmek ve Allah'a döndürmektir.²¹

2. Çocukluk Döneminde Din Eğitimi

Çocukluk dönemi, bireyin hayatındaki temel aşamalardan biridir; burada edinilen davranışlar, inançlar ve değerler, kişiliğin temellerini atmaya başlar. Bu dönemin etkili bir şekilde değerlendirilmesi, çocuğun dini gelişim özelliklerine doğru zamanda doğru bilgilerin verilmesine dayanır. Sağlıklı bir din eğitimi, çocuğun toplumsal hayatta karşılaşabileceği olaylara karşı güvende hissetmesine katkı sağlar. Çocukluk döneminde oluşan sağlam bir güven duygusu, bireylerin sağduyulu bir anlayış geliştirdiğini ve kaygılarını kontrol edebildiğini gösterir.²²

Çocukluk dönemi, bireyin yaşamındaki gelişim alanlarının tamamında kritik bir rol oynar. Hızlı ve etkili bir gelişim sürecine sahip olan bu dönem, bireyin ilerleyen yaşamındaki dini hayatını da etkiler. Sağlam bir din eğitimi alan çocuk, evreni ve insanı araştırarak Allah'a kul olma bilincine erişir.²³

Din eğitiminin hedefi, inançlı, faziletli ve erdemli bir toplum oluşturmaktır. Bu hedefe ulaşmak için iki önemli unsura dikkat etmek gerekir. İlk olarak, çocuğun gelişim aşamaları göz önüne alınarak uygun bilgilerin verilmesi ve bu bilgilerin davranışa dönüşümünün aşamalı olarak takip edilmesi önemlidir. İkinci olarak, her çocuğun özel olduğunun farkında olunmalı ve bireysel farklılıklar dikkate alınmalıdır.²⁴

Çocukluk döneminde, başta Kur'an-ı Kerim ve sünnet olmak üzere temel İslam kaynaklarına dayanan ve gelişim basamaklarına uygun olarak planlanan din eğitimi, çocuğun kimlik kazanımını olumlu bir şekilde etkiler. Bu dönemde doğru bir şekilde kimlik kazanan birey, hayatının her alanında özgüveni tam, sorgulayan ve bağımsız

²⁰ Bakara, 2/201.

²¹ Mustafa Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003, 7.

²² Mehmet Nas, "Çocukluk Dönemi Gelişimi ve Din Eğitimi". *Talim: Journal of Education in Muslim Societies and Communities* 2 (2018), 314.

²³ Araz Zeynep Amanat, *Dini Çocuk Kitaplarının Din Eğitimi Açısından İncelenmesi: "Dinimi Öğreniyorum Amentü Serisi" ile "Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları" Örnekleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 2018, 8.

²⁴ Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi*. 3.baskı. Ankara: Akçağ, 2015, 45.

düşünebilen biri olarak gelişir. Bu dönemde çocuğun dini uyanışı ve merakı ortaya çıktığından, din eğitiminde yapılan hatalar ilerleyen yaşamında telafisi zor zararlara yol açabilir. Bu nedenle, en önemli adım çocuğa olumlu bir dini bakış açısı kazandırmaktır.²⁵

2.1. Erken Çocukluk Dönemi Dini Gelişim

Erken çocukluk dönemi, bireyin dini deneyimlere adım attığı önemli bir evredir. Bu süreç, hayat boyu devam edecek olan dini arayışın temelini atmaktadır. Bu nedenle, dini eğitimden önce çocukların dini gelişiminin incelenmesi, sağlıklı bir gelişim için temel bir adımdır. Ülkemizde, çocuklar genellikle ilk dini kavramları ve terimleri aileleri aracılığıyla öğrenirler. Bu süreç, çocukların çevreleriyle iletişim kurarak kendi bir din dili geliştirmelerine olanak tanır. Örneğin, "Maşallah, inşaallah, cennet, cehennem, günah, sevap" gibi dini kavramlar sıkça kullanıldığında, çocuklar bu terimleri hızla benimserler, gerçek anlamlarını tam olarak anlamadan da kullanabilirler. Bu noktada, Montessori'nin açıkladığı bilinçsiz emici zihin devreye girer ve çocuk, gelişimin her aşamasında bu etkileşime maruz kalır. Bu nedenle, çocuğun dini gelişimine, yaşına ve gelişim özelliklerine uygun bilgilerle katkıda bulunulmalıdır.²⁶

Çocukta şekillenmeye başlayan din duygusu, genellikle 3-5 yaşları arasında ortaya çıkar. Bu dönemde çocuk, sosyal etkileşimle birlikte çevresinde konuşulan dili anlamaya başlar, davranışları gözlemler ve olaylara doğrudan ya da dolaylı şekilde müdahil olur. Zamanla taklit eğiliminde olan çocuk, düşüncelerini sentezlemeye ve mantıklı sonuçlara ulaşmaya çalışır. Bu süreçte en önemli adım, çocuğun dini gelişiminde kısmi de olsa olumlu bir ilerleme kaydetmesidir. Ancak bu dönemdeki çocuğun zihnindeki soru işaretlerinin tamamen silinmesi imkânsızdır. Bu imkânsızlık, soyut düşünebilme yeteneğiyle zamanla değişime uğrayacaktır.²⁷

Çocuk eğitimi için araştırılan birçok yöntem ve metodun, çocuğa uygunluğu kadar, eğitimin temelini oluşturan dini gelişimin de uygunluğu büyük bir önem taşır. Bu noktada, zemin olarak nitelendirilen dini gelişim, bina olan din eğitimi desteklemektedir. Zeminsiz bir bina düşünülemez gibi, dini gelişim olmaksızın verilen din eğitimi de etkili olamayacaktır. Erken çocukluk dönemine denk gelen ve dini

²⁵ Vehbi Karakaş, *Nasıl Bir Din Eğitimi: Din Eğitiminde Peygamber Modeli*. İstanbul: Rağbet, 2015, 132-138.

²⁶ Salih Aybey, "Din Eğitiminde Verimliliği Sağlayan Önemli Bir Etken: Din Dili". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23(1) (2018), 175.

²⁷ Mehmet Nas, "Çocukluk Dönemi Gelişimi ve Din Eğitimi". *Talim: Journal of Education in Muslim Societies and Communities* 2 (2018), 290.

gelişimin temel taşları arasında sayılan önemli bir zaman dilimi de korunma dönemidir. Bu dönem, çocuğun Piaget'nin vurguladığı gibi nesnenin sürekliliğini anlama evresidir. Elkind'e göre bu dönem, çocuğa sonsuz yaratıcı fikirlerin ve inançların öğretilebileceği en uygun zamandır. Çünkü çocuk, bu dönemde gözleri önünden kaybolan bir nesnenin var olmaya devam edebileceğini kavradığı için, sınırlı olmasa da, yüce ve sonsuz bir yaratıcının varlığını hissedebilir.²⁸

Dini gelişimi etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler arasında iletişim şekli en etkilisi olarak öne çıkar. Bazı farz ibadetlerin anlamını anlamaya yönlendirici baskın tavırlar, çocuğun bilgi edinme isteğini zamanla sıkılma derecesine getirebilir.²⁹ Bu iletişim biçimi, çocuğun hayal dünyasını sınırlayabilir ve düşünce kalıbını olumsuz yönde etkileyebilir.

Kültür, dini gelişimi etkileyen temel faktörlerden biridir. Toplumun manevi kültürü, insanın diğer bireylerle olan ilişkilerine temel oluşturan önemli bir yönü barındırır. Toplum, manevi kültürüyle beşeri bir ürün olup, bu kültürün karakterini bütünlük içinde paylaşır. Din ve kültür arasındaki ilişki, öncelikle çocuk ve kültür bağlamında ortaya çıkar. Çocuğun dini eğilimleri, ebeveyn, ev, sokak, okul ve medya gibi faktörler aracılığıyla kültürün derinliklerine nüfuz eder. Bu faktörler, çocuğu kuşatan bir ağ gibi etkileşir ve kültür, sessizce çocuğun dini gelişimini şekillendirmeye başlar. Bu bağlamda dini gelişim, kültürel etkilerle birlikte belirginleşir.³⁰

Dini gelişimi etkileyen diğer bir faktör ise eğitimidir. Bu eğitim süreci, anne karnında başlayarak ölene kadar devam eder. Sürekli bir değişim ve gelişim içinde olan dini gelişim, anne karnında helal gıdalarla yoğrulmaktadır. Maddi ve manevi gıdalar, bir araya getirilerek bebeğin büyümesine ve eğitimin ilk adımını oluşturmaya katkı sağlar. Doğum öncesi eğitim aşamasına dahil olan çocuk için bir diğer eğitim adımı ise hobilerdir. Örneğin, resim yaparken mutlu olan bir çocuğa Ramazan'ı anlatmak; fenerler, camiler, iftar sofraları, gülen yüzler, hurmalar ve cemaatle namaz kılan figürler çizerek mümkün olabilir. Böylece çocuk, bir yandan sanatla uğraşırken diğer yandan dini gelişimini adım adım işlemektedir. Eğitim konusunda, merkeze nelerin konulacağı

²⁸ Cemil Oruç, “Erken Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Teorileri Bağlamında Din Eğitimi”. *Uluslararası Türkçe veya Türk Dili Edebiyatı ve Tarihi Dergisi* (8) (2013), 975.

²⁹ Berna Gedik, *Çocuk Resimlerinin Din Eğitimindeki Dili ve Analizi*. Samsun: T.C. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023, 16.

³⁰ Peter Berger, Kutsal Şemsiye. A. Coşkun, (Çev.) İstanbul: Rağbet Yayınları, 2000, 42.

önemli bir husustur ve hedefler, amaçlar, yöntemler ve sonuçlar dikkatlice belirlenmelidir.³¹

2.2. Çocuğa Din Eğitimi Vermenin Gerekliliği

Eğitim bilimi, hayatın çeşitli gereksinimleri doğrultusunda zamanla farklı dallara ve alt disiplinlere ayrılarak bilimselleşme çabalarına yönelmiştir. Bu çabalar arasında dini hayat ve dini eğitim, diğer alanlar kadar önemli bir yer tutmaktadır. Tosun'un belirttiği gibi, bu gerçekliğin araştırılması ve anlaşılması ihtiyacı, din eğitimi bilimini ortaya çıkarmıştır.³²

Din eğitimi, bireylerin kendi iç dünyalarını keşfetmelerine yardımcı olur. Mehmedoğlu'na göre, bireyler, akıl kullanarak duygularını ve davranışlarını şekillendirebilirler ve din eğitimi, bu süreçte onlara rehberlik eder.³³

Anne babalar, çocuklarının hidayete ermiş bireyler olmalarını arzular ve yapılan psikolojik araştırmalar, çocuğun ilk dönemlerinde aldığı dini eğitimin yaşamına büyük etki ettiğini göstermektedir. Bu nedenle eğitimciler, okul öncesi dönemde değerler eğitimine önem vererek çocukların karakter gelişimine katkı sağlamaya çalışmaktadır. Bilici'ye göre, din, sağlıklı toplumların oluşumuna hizmet ederek insanlara güzel ve doğru hedefler belirler.³⁴

Çocuklar, içsel bir güç arayışıyla büyürler. Bu arayış, çocuğun henüz adlandıramadığı ancak zamanla öğreneceği ilahi bir kuvveti bulma isteğinden kaynaklanır. Bu arayış, çocuğun temel ihtiyaçlarından biri olan emniyet, güven, dayanma, korunma, sığınma, kabul görme, teslim olma ve sevilme ihtiyaçlarının bir ifadesidir. Ertuğrul'a göre, çocuk, soyut düşünme çağına ulaştığında Allah'a inanmakla kendini güçlenmiş hisseder ve bu inanç, ona hayatı olumlu, anlamlı ve yaşamaya değer kılar.³⁵

İnsan doğası gereği dinle ilgilenir ve kendi varlığı, hayatının anlamı gibi sorulara dinin perspektifinden cevap arar.³⁶ Din eğitimi, çocukluk döneminden başlayarak yaşam boyu devam eder ve çocukların değerlerle ilgili sorularına cevap bulmalarına yardımcı

³¹ Berna Gedik, *Çocuk Resimlerinin Din Eğitimideki Dili ve Analizi*. Samsun: T.C. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023, 17.

³² Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. 10. Baskı. Ankara: Pegem A Yayınları, 2020, 32.

³³ Yurdagül Mehmedoğlu, *Ahlaki ve Dini Gelişim, 7-14 Yaş Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dizisi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2005, 14-15.

³⁴ Ali Baz Bilici, "Çocukta Dini Duygunun Teşekkülü". *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14(1), (2012), 195-196.

³⁵ Halit Ertuğrul, *Ailede ve Okulda Çocuk Eğitimi*. İstanbul: Nesil Yayınları, 2016, 71.

³⁶ Peter Berger, *Kutsal Şemsiye*. A. Coşkun, (Çev.) İstanbul: Rağbet Yayınları, 2000, 43.

olur. Tosun'a göre, din eğitimi, çocukları doğru dini etkinliklere yönlendirerek, onları topluma kazandırmada önemli bir rol oynar.³⁷

Sonuç olarak, çocuğa din eğitimi vermek, onların içsel gelişimine, ahlaki değerlerle donanmalarına ve topluma olumlu bir şekilde katkı sağlamalarına yardımcı olmanın önemli bir yoludur. Din eğitimi, çocukların sorularına doğru ve sağlıklı cevaplar bulmalarına yardımcı olarak, onları hayatları boyunca rehberlik eder.³⁸ Bu eğitim, çocuklara emniyet, güven, sevgi ve kabul gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada destek olurken, aynı zamanda toplumda etik ve ahlaki değerlere uygun bireylerin yetişmesine katkıda bulunur. Dolayısıyla, çocuklara din eğitimi vermek, onların sağlıklı bir şekilde büyümelerine ve yaşamlarını anlamlı kılmalarına yardımcı olacak önemli bir süreçtir.

3. Din Eğitiminde Rol Model Olma

Dil, gelenek ve görenekler, dini ritüeller ve ahlaki değerler genellikle bireyin çevresindeki diğer insanların tutum ve davranışlarını gözlemleyerek, taklit ederek öğrenilir ve benimsenir. İnsanlar, bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde genellikle çevresinde gözlemledikleri insanları taklit ederek tutum ve davranışları öğrenirler. Bu nedenle, genel eğitim-öğretimde olduğu gibi din eğitimi ve öğretiminde de en etkili yöntemin rol model olma olduğunu söylemek mümkündür.³⁹

Özellikle çocuklar, birçok tutumu ve davranışı çevrelerindeki kişileri taklit ederek öğrenirler. Bu bağlamda çocuklar, aile üyelerinin dini söz ve davranışlarından etkilenir ve zaman içinde bilinçli veya bilinçsiz olarak duydukları ve gördükleri şeyleri taklit etmeye başlarlar.⁴⁰

Çocuklar, sosyal davranışların birçoğunu başkalarını gözlemleyerek, taklit ederek öğrenirler. Bu nedenle, özellikle ebeveynler, çocuğun eğitiminden sorumlu olan kişiler olarak, söz, tavır ve davranışlarının tutarlı olmasına büyük özen göstermelidirler. Özellikle ebeveynler, yapmadıkları veya yerine getirmedikleri davranışları çocuklarından beklememelidirler. Çünkü çocuklar, ebeveynlerinde gördüklerini taklit ederler. Eğitimle ilgili pek çok kitap yazmak kolaydır, ancak bunların uygulanmadığı, insanın günlük

³⁷ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. 10. Baskı. Ankara: Pegem A Yayınları, 2020, 88.

³⁸ Yurdagül Mehmedoğlu, *Ahlaki ve Dini Gelişim, 7-14 Yaş Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dizisi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2005, 16.

³⁹ M. Akif Kılavuz, "Anne-baba Örnek Davranışlarının Çocukların ve Ergenlerin Dinî Kişiliğinin Oluşumuna Etkileri". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14(2) (2005), 42.

⁴⁰ Nurettin Fidan, *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Alkım Yayıncılık, 1996, 59.

hayatta söz, fiil ve davranışlarına yansımadağı durumlarda, bu eserler sadece kağıt üzerinde kalmaktan öteye geçmeyecektir.⁴¹

Bu durum, din eğitimi için de aynı ölçüde geçerlidir. Çocuklar, söylenenleri değil, çevrelerindeki kişilerin tutum ve davranışlarını örnek alarak öğrenirler. Bu nedenle çocuklara uzun öğütler vermek yerine, yapmaları beklenen davranışları görmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca, sözlerle davranışların çelişmemesine dikkat edilmeli ve çocuklara iyi birer rol model olunmalıdır.⁴²

Çocuklar, gözlemledikleri, birlikte vakit geçirdikleri ve sevdikleri kişileri taklit etmek isterler; onların tutum ve davranışlarını öğrenmeye çalışırlar. Ailede anne, baba, büyükanne, büyükbaba, dayı, teyze, amca, hala, abla, abi ve diğer aile fertlerinin davranışlarını, sevdikleri oranda taklit etmeye çalışırlar. Çocukların hayatlarının ilk yıllarında taklit ettikleri ve örnek aldıkları kişilerin etkisi, yaşamları boyunca devam eder. Bu nedenle ebeveynler, çocuklarına öğüt vermek yerine, onlara iyi birer rol model olmaya çabalamalıdır. Çünkü çocuk, duyduklarını değil, gördüklerini öğrenir ve uygular. Taklit ve model alma sürecinin psikolojik bir yönü de vardır; insanlar, sevdikleri kişilerin sözlerini, tutumlarını ve davranışlarını taklit etme eğilimindedirler.⁴³ Bu durum, eğitim ve din eğitimi açısından önemli bir faktör olarak değerlendirilmelidir.

4. Din Eğitiminde Aile

Aile, dini gelişimi etkileyen faktörler arasında önemli bir rol oynar. Ailede dinî gelişimle ilgili ipuçları aranması, ailenin bireyin kişiliğini, davranışlarını, tutum ve algılarını, sosyal beceri ve yargılarını oluşturan bir ilişkiler ve etkileşimler ağına sahip olmasıyla bağlantılıdır. Ev, çocuğun duygularının yönlendirildiği, tutum ve alışkanlıkların kazanıldığı, geleneksel eğitim biçimlerinin edinildiği bir kültürleşme ortamıdır.⁴⁴

Aile, biyolojik, psikolojik, yasal, ahlaki, ekonomik, kültürel temellere dayanan temel bir sosyal birim, kurum ve sistem olarak kabul edilir. Aile, dini hayatın önemli bir

⁴¹ Muhammed Kutub, *İslam Terbiye Metodu ve Ahlak Sistemi*. Ali Özek (Çev.), İstanbul: Hisar Yayınevi, 1975, 253-260.

⁴² Ahmet Koç, "Okul Öncesi Dönemde Ailede Çocuğun Din Eğitimi". *Çocuk Sorunları ve İslam Sempozyumu*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2010, 635.

⁴³ Mehmet Emin Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?* 33. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları, 2015, 124.

⁴⁴ Ali Kuşat, "Bilişsel Gelişim Açısından Din-Fıtrat İlişkisi", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4(12) (2012), 43.

kaynağı ve modelidir; dini davranışlar ve uygulamalar, çocuğun dini duygularının uyanışında, dini inançların şekillenmesinde, dini alışkanlık, uygulama ve deneyimlerin kazanılmasında etkilidir. Aile, dini duygunun uyanması, uygulanması, dini bilginin ve alışkanlığın kazandırılmasıyla eğitim görevlerini yerine getirir. Anne-babalar, bu görevi genellikle gayriresmi ortamlarda yerine getirir. Çocuklar, ilk din ve ahlak bilgilerini ailelerinden öğrenirler.⁴⁵

Aile içinde çocuklar ve yetişkinler sürekli bir etkileşim içindedir. Anne-baba ve çocuk arasındaki bu etkileşim, çocuğun davranışlarını şekillendirirken gelecekteki davranışları üzerinde de etkili olur.⁴⁶ Anne ve babalar, çocuklarını yetiştirirken sergiledikleri tutum ve davranışlarla çocuğun davranışlarını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda bu tutum ve davranışlarla çocuklar için bir özdeşim modeli oluştururlar.

Dinî gelişim, özellikle ilk çocukluk dönemi boyunca, bireyin ailesiyle aktif bir iletişim ve etkileşim içinde olduğu bir süreçtir. Bu nedenle, çocuklara verilen din eğitimi, genellikle ilk öğretmenleri olan ebeveynler tarafından sağlanır. Çocukların gelişimsel süreçlerini sağlıklı bir şekilde yönlendirebilmek için ailelerin, çocuklarının meraklarını, yeteneklerini, duygusal ifade biçimlerini takip etmeleri ve sağlıklı iletişim kurabilmeleri son derece önemlidir.⁴⁷

İlk çocukluk döneminde verilecek din eğitimi, yetişkinlikte verilecek olan din eğitiminden hem içerik hem de yöntem açısından farklılık göstermelidir. Çocuklara yönelik din eğitiminin temel teması, duygusal gelişimlerine katkıda bulunmak, kaliteli iletişimle İslam dininin temel kurallarını ve değişmez prensiplerini farklı yönleriyle anlamalarını sağlamak olmalıdır. Din eğitimi, dinî kaynaklardan türetilen bir yapıya sahiptir ve bu kaynaklar arasında çocuğun doğrudan anlayamayacağı emirler, yasaklar, tarihi hikayeler ve mucizeler gibi ifadeler bulunmaktadır. Bu öğretilerin eğitimi için çocukların bilişsel gelişimleri dikkate alınarak özel eğitim ve öğretim yöntemleri geliştirilmelidir.⁴⁸

⁴⁵ Mehmet Zeki Aydın, *Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2008, 9.

⁴⁶ Peter Berger, Kutsal Şemsiye. A. Coşkun, (Çev.) İstanbul: Rağbet Yayınları, 2000, 44.

⁴⁷ Fatih Çınar, Nural Şener, “Erken Çocukluk Dönemi Dinî Gelişim Özelliklerine Uygun Ailede Din Eğitimi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9(47) (2016), 607.

⁴⁸ Cemil Oruç, “Erken Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Teorileri Bağlamında Din Eğitimi”. *Uluslararası Türkçe veya Türk Dili Edebiyatı ve Tarihi Dergisi* (8) (2013), 972.

Bu metotlar geliştirilirken, din eğitimcileri tarafından belirlenen dönemsel özellikler göz önüne alınmalıdır. Fıtrat, taklit, soru sorma ve ben merkezilik gibi özellikler, çocuğun dinî gelişiminde önemli bir rol oynar.⁴⁹ İslam dinine özgü din eğitimi, bu aşamalarda özelliklere uygun olarak tasarlanmalıdır. Bu kavramlar, çocuklara din eğitimi verilirken dikkate alınacak temel unsurları ifade eder.

Fıtrat, insanın yaratılışında bulunan bir inanma yeteneği ve İslam'a yönelme eğilimi olarak tanımlanabilir. Yapılan araştırmalar, çocukların ruhsal olarak bir yaratıcıya inanmaya hazır olduklarını göstermektedir. Remplein'e göre, 2-6 yaş arası çocuklar özel ve canlı bir ilgiyle bir yaratıcıya inanma eğilimindedir. Vogel, çocukların dinî inançla karşılaşma döneminin 2-3 yaşlarına denk geldiğini ifade ederken, Vergote ise dinî inancın canlılık kazanma sürecinin 3-4 yaş dönemine denk geldiğini belirtmektedir. Bu durum, çocukların doğuştan getirdikleri bir eğilimle dinî gelişime hazır olduklarını göstermektedir. Ailelere ve eğitimcilere düşen görev, çocukları bu içsel eğilimlerine uygun olarak yetiştirmektir.⁵⁰

Taklit, 2-6 yaş arası çocukların çevrelerini zihinlerine kazıdıkları ve hemen hareketlerine, sözlerine ve tavırlarına yansıttıkları bir dönemi ifade eder. Bu dönemde çocuklar, ihtiyaçlarını karşılayan, güçlü ve kendileriyle ortak noktalara sahip oldukları kişileri taklit ederek seçici bir tutum sergilerler. Din eğitimi açısından, ibadetlerden ahlak eğitimine ve din dilinin çocukta aşinalık oluşturulmasına kadar birçok konu, doğru rol modeller aracılığıyla çocuğa kazandırılabilir. Bu nedenle, çocuğun etrafındaki kişilerin, yukarıda bahsedilen özelliklere sahip olmaları önemlidir.⁵¹

Ben Merkezilik, bu dönemde çocukların zihinlerini sınırlayan egosantrik bir durumu ifade eder. Çocuklar için doğal bir durum olan bu ben merkezilik, itaat duygularını teşvik etmek için sürekli paylaşımcı olmaları konusunda düzeltmeler yapmadan orta bir yol bulmayı gerektirir. Dua eğitimi, çocuklara kendileri yanında aileleri, arkadaşları ve tüm inananları içeren duaları öğretmek, bu konuda etkili bir yöntem olabilir.⁵²

⁴⁹ Ali Kuşat, "Bilişsel Gelişim Açısından Din-Fıtrat İlişkisi", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4(12) (2012), 44.

⁵⁰ Akt. Kerim Yavuz, *Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. 3. Baskı. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2012, 31.

⁵¹ Hasan Dam, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*. 6. Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2015, 69.

⁵² Mehmet Emin Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?* 33. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları, 2015, 175.

Son çocukluk döneminde bireyler, hızla çocukluktan çıkma sürecine doğru ilerlemektedirler. Bu evre, bireylerin kendi bakış açlarına sahip olmaya başladıkları ve başkalarına karşı da düşüncelerini oluşturmaya başladıkları bir dönemi ifade eder. Bu dönem aynı zamanda çocukların okulla tanıştığı, ailelerinden bir adım uzaklaştığı, arkadaş ve öğretmenleriyle etkileşim kurdukları, farklı düşünce ve giyim tarzları gibi yeni şeylerle tanıştıkları bir evredir. Farklılıklara özenme, kendi yetiştirilişinden farklı yönlere gitme gibi durumlar ortaya çıkabilir. Bu durumda ailelerin dikkatli ve temkinli olmaları önemlidir. Çocukların arkadaşlarıyla ve aileleriyle tanışmalarına izin verilmeli, sürekli bir takip ile doğrudan müdahaleden kaçınılarak olumsuzlukları en aza indirme çabası gösterilmelidir.⁵³

Bu evrede dinî gelişim bağlamında, çocuklar ibadetlerde taklit aşamasından uygulama aşamasına geçme eğilimindedir. Namaz, oruç, Kur'an öğrenimi gibi aktivitelerde çocuklar daha aktif bir rol üstlenirler. Bu faaliyetlere duydukları ilgi ve aktif katılımları, teşvik edilmeli ve takdir edilerek şevklenmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca, Allah inancı konusunda bilişsel gelişimle birlikte çocukların soyut düşünme yetenekleri de artar. Bu nedenle, din eğitimcileri çocuklara inanç konusunda daha kapsamlı ve doyurucu bilgiler sunmalıdır. Peygamber inancı noktasında, çocuklar peygamberlerin sayısı, fiziksel özellikleri, Allah'ı ve melekleri görebilme gibi konularda merak içindedirler. Özellikle Hz. Peygamber'e karşı büyük bir sevgi ve merak duyarlar. Bu bağlamda, çocukların bilişsel gelişimi göz önüne alınarak bilgi verilmeli ve peygamber kıssaları yaşlarına ve zihinsel seviyelerine uygun bir şekilde anlatılmalıdır. Hz. Peygamber'in çocukları çok sevmesi ve örnek bir şahsiyet olması gibi özellikleri vurgulanarak çocuklara aktarılmalıdır.⁵⁴

4.1. Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Önemi

İnsanoğlunu, bağlı olduğu toplumun dinine yönlendiren, kültürel ve ahlaki açıdan derin etkiler bırakan aile yapısı, din eğitimi ve öğretimi açısından büyük bir öneme sahiptir. Aile içinde sağlanan din eğitimi, çocuğu gelecekte dinden uzaklaştırabileceği

⁵³ Ayşegül Yiğit, "Çocuğun Gelişim Özellikleri ve İletişim İlkeleri Doğrultusunda Ailede Din Eğitimi", *OMÜİFD* (22) (2006), 188.

⁵⁴ Dodurgalı Abdurrahman, *Ailede Din Eğitimi*, Timaş Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2011, s. 352.

gibi aynı zamanda onu dini değerlere bağlı kılabilir. Bu nedenle, ailede verilen din eğitimi, çocuğun dini kimliğini şekillendirme sürecinde kritik bir rol oynar.⁵⁵

Ailenin çocuk eğitimindeki önemine dair vurgular, hem Kuran ayetlerinde hem de Hz. Peygamberin hadislerinde açıkça ortaya konmuştur. Çocuğun günahkar veya isyankâr olmasından dolayı anne-baba sorumluluk altına alınmış ve bu konuda ihmalkârlık gösterenlerin cezalandırılacakları ifade edilmiştir.⁵⁶ Aynı zamanda, salih bir evlat yetiştirenlerin, ölüm sonrasında dahi çocuklarının yaptığı iyiliklerin kendi amel defterlerine eklenmeye devam edeceği belirtilmiştir.⁵⁷

Hz. Peygamber (sav), insanın dinini yarısını tamamladığını belirterek aile kurmanın önemini vurgulamıştır.⁵⁸ Ayrıca, aile kurmaktan kaçınanları kendi yolundan sapmış olarak nitelendirerek kınamıştır.⁵⁹ Evlenmenin bütün peygamberlerin sünneti olduğunu ifade etmiştir.⁶⁰

Yüce Allah, ana-babaya çocuklarını eğitmelerini emretmiş ve onları bu konuda teşvik etmiştir. "Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan bir ateşten koruyun!"⁶¹ buyurarak, ailelere bu konuda büyük bir sorumluluk yüklemiştir. Çocukların davranışları, küçük yaşlarda öğrenilen alışkanlıkların etkisi altında şekillenir ve bu öğrenilenler genellikle kalıcı olur. Günlük yaşamda kazanılan "huy ve alışkanlıklar," kişilik özelliklerinin temelini oluşturur, ve çoğu zaman bu temel aile içinde atılır. Namaz, oruç, sadaka, temizlik, cömertlik, çekingenlik, sosyallik gibi alışkanlıkların kazanılması genellikle çocukluk dönemindeki eğitime bağlıdır.⁶²

⁵⁵ Mehmet Emin Ay, Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım? 33. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları, 2015, 361.

⁵⁶ Buhari, Nikah, 81; Müslim, İmaret, 20; Ebu Davut, İmaret, 1; Tirmizi, Cihad, 27; Ahmed, Müsned, 5; Süveyd, N. Muhammed. Peygamberimizin Sünnetinde Çocuk Eğitimi. Z.Güler, (Çev.). Konya: Uysal Kitabevi, 1998, 21-24.

⁵⁷ Buhari, Nikah, 81; Müslim, İmaret, 20; Ebu Davut, İmaret, 1; Tirmizi, Cihad, 27; Ahmed, Müsned, 5; Süveyd, N. Muhammed. Peygamberimizin Sünnetinde Çocuk Eğitimi. Z.Güler, (Çev.). Konya: Uysal Kitabevi, 1998, 40-41.

⁵⁸ Keşfu'l-Hafa, II, 239; Çakan, İ. Lütfi. "Bir Medeniyet Projesi ve Dünya Görüşü Olarak İslam'ın Çocuğa Bakışı", Çocuk Sorunları ve İslam Sempozyumu. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2010, 35

⁵⁹ Buhari, Nikah, 1; Müslim, Nikah, 1/5; Nesai, Nikah, 4; Çakan, İ. Lütfi. "Bir Medeniyet Projesi ve Dünya Görüşü Olarak İslam'ın Çocuğa Bakışı", Çocuk Sorunları ve İslam Sempozyumu. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2010, 35

⁶⁰ Tirmizi, Nikah, 1080; Said b. Mansur, Sünen, 167; Çakan, İ. Lütfi. "Bir Medeniyet Projesi ve Dünya Görüşü Olarak İslam'ın Çocuğa Bakışı", Çocuk Sorunları ve İslam Sempozyumu. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2010, 35

⁶¹ Tahrim, 66/6

⁶² Mehmet Zeki Aydın, "Din Eğitimi Bireyi Kalıplamamalı", 2008, <http://gulvera2.blogcu.com/din-egitimi-bireyi-kaliplamamali/10578747>

Birey, temel dini ve ahlaki bilgi ve tutumları genellikle ailesinden öğrenir. Çocuğun eğitimi, ilk etapta temel ruhsal ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlıdır. Bu ihtiyaçlar arasında sevgi, disiplin ve özgürlük bulunmaktadır, ve genellikle birbirleriyle bağlantılıdır. Çocuğun bedensel, ruhsal ve sosyal gelişimi, sevgi dolu bir ortamda yetişmesine bağlıdır. Bu tür bir ortamı sağlayacak olan en önemli yer, kuşkusuz ailedir. Aile üyelerinin düşünce, inanç ve tutumları genellikle fiziksel özellikleri gibi aktarılır. Kur'an'da aile ortamı, karşılıklı sevgi ve merhametle nitelendirilmiştir.⁶³ Dolayısıyla, aile içindeki ilişkiler sevgiye dayalı olmalıdır. Karşılıklı sevgi ve saygı bağı, aileyi birbirine daha çok bağlayacak ve çocuğun sevgi ortamında yetişmesine katkı sağlayacaktır. Çünkü çocuğun gördüğü sevgi veya saygısızlık, kişiliğini etkiler.⁶⁴

İlk dini bilgiler, çocuğa aile içinde verilmeye başlanmalıdır. Anne ve baba tarafından birlikte yürütülen bir eğitim-öğretim faaliyeti olmalıdır. Rousseau'nun ifadesiyle, "Gerçek bir süt anne olmanın yanı sıra, gerçek bir eğitmen de babadır. Anne ile baba, eğitim sistemleri konusunda anlaşmalıdır. Çocuk, birinin elinden diğerinin eline geçse bile, makul ve belirgin bir zihniyetle yetiştirilmek, dünyanın en deneyimli hocası tarafından eğitmekten daha iyidir".⁶⁵

Her aile, çocuğun eğitimiyle ilgili bilgi sahibi olmalıdır. Çoğu anne-baba, kendi ebeveynlerinin uyguladığı yetiştirme tarzından şikayet ederken, kendi çocuklarını nasıl yetiştirmek istedikleri konusunda sıkça düşünce sahibi olmazlar ya da bu konuda zaman ayıramazlar. Ebeveynlik, sadece yaşanan bir durum değil, aynı zamanda yerine getirilmesi gereken bir sorumluluktur. Anne-baba olmak, boş zamanlarda yapılan basit bir aktivite değil, aktif bir öncelik olarak kabul edilmelidir. Herkes iyi bir ebeveyn olabilir, ancak bu, ebeveynlik görevine hayatta öncelik vermekle mümkündür. Çocuklar, hayatı aktif bir şekilde anne-babalarıyla birlikte yaşayarak öğrenme ve keşfetme ihtiyacındadırlar, bu da pasif bir şekilde mümkün değildir. Yasalar, çocukların yetiştirilme görevini ailelere vermiştir.⁶⁶

Ailenin görevleri arasında, çocuğun maddi ihtiyaçlarını karşılamının yanı sıra sosyalleşmesi de bulunmaktadır. Sosyalleşme, toplum içinde yaşayabilme becerisini içerir. Bu amaçla, toplum kurallarını bilmek ve dini-ahlaki değerleri öğrenmek önemlidir.

⁶³ Rum, 30/21

⁶⁴ Mehmet Zeki Aydın, Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi. Ankara: Nobel Yayınları, 2008, 311.

⁶⁵ Mehmet Emin Ay, Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım? 33. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları, 2015, 363.

⁶⁶ Haluk Yavuzer, Ana-Baba ve Çocuk. 8. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi, 2016, 24.

Çocuk, dini sosyalleşme bağlamında aile içinde yaşanan konuşmaları ve diğer dini etkileşimleri, ilgisini çektiği kadar algılar ve ileride anlamlandırıp kullanmak üzere biriktirir. Allah kavramı gibi dini terimler, çocuğun hayatının ilk günlerinden itibaren duyduğu kavramlardır. İsim koyma sırasında sağ kulağa ezan, sol kulağa kamet okunması, misafirlerin geldiğinde sarf edilen maşallah ve inşallah gibi ifadeler, çocuğun dini konulardaki algısını şekillendiren etkenler arasındadır. Bu etkileşimler, çocuğun yaşına ve anlama kapasitesine göre, duyduğu kelimelerin anlamlarını zamanla kavramasına ve bu kavramları kullanmasına olanak tanır.⁶⁷

Allah'ın soyut bir kavram olması, bu anlayışın çocuğun soyut düşünce çağına kadar uzanabileceği veya daha ileri yaşlara kadar devam edebileceği anlamına gelir. Zaten bu tür bir faaliyetin ne zaman başlaması gerektiği konusunda kesin bir sınır yoktur. Peygamber Efendimiz, çocuğun dil gelişimiyle birlikte konuşmaya başladığı andan itibaren dini eğitimin verilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁶⁸

Fıtrat hadisine göre, çocukta doğuştan var olan inanma eğilimi, ailesi tarafından eğitime tabi tutulduğu oranda düşünce ve davranışa dönüştürülebilir. Çocuk buluş çağına gelene kadar dini açıdan bir sorumluluğa sahip olmasa da anne-baba, çocuğunu kendi başına dini ibadetlerini yapabilecek duruma getirmekle yükümlüdür. Çocukların hayatlarının sonraki dönemlerindeki dindarlık ya da dinden uzaklaşma üzerinde etkili olan faktörlerle ilgili araştırmalarda, özellikle dinden soğuma ve irtidat konusunda en belirgin göstergelerden birinin bir kişinin çocukluk dönemi ev hayatı olduğu tespit edilmiştir.⁶⁹

Dini gelişimde sosyal öğrenme ve taklit süreçlerinin etkili olduğunu belirten Karaca'ya göre, din görevlileri ve dini temsilcilerin taklit edilmesi son derece önemlidir. Çocuğun onaylanma ve aidiyet ihtiyacının, gruba uyum beklentisiyle birleştiğini ve bu durumun çocuğun dini kişilik gelişiminde etkili bir rol oynadığını vurgulayan Karaca, özellikle ebeveynin taklit edilmesinin bu süreçte önemli bir yer tuttuğuna işaret eder.⁷⁰

Tekin, "Her insanı annesi fıtrat üzere doğurur" ifadesiyle annenin önemine dikkat çekildiğini belirtir. Ailede özellikle annenin, çocuğun dini yönden gelişiminde büyük bir

⁶⁷ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. 10. Baskı. Ankara: Pegem A Yayınları, 2020, 170.

⁶⁸ Hayati Tetik, *Din Görevlilerinin Fonksiyonları*. İstanbul: Aktif Yayınevi, 2007, 30.

⁶⁹ Ayşegül Yiğit, "Çocuğun Gelişim Özellikleri ve İletişim İlkeleri Doğrultusunda Ailede Din Eğitimi", *OMÜİFD* (22) (2006), 183.

⁷⁰ Faruk Karaca, *Dini Gelişim Teorileri*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2007, 29.

rol oynadığını vurgulayarak, dindar bir annenin çocuğun din eğitiminde ilk öğretmen olarak kabul edilebileceğini ifade eder. Kadının çocuklarla ilişkisinin erkeğe oranla daha yoğun olduğu düşünüldüğünde, anne ile çocuk arasındaki dini şuurlandırmanın daha etkili ve derin bir süreç olduğu ortaya çıkar. Tekin'in aktardığı bir araştırmaya göre, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde İslam'ın temel akaidi konularının, cennet-cehennem, günah-sevap, abdest ve boy abdesti, namaz ve oruç gibi dini meselelerin aile içinde öğrenildiği, İzmir bölgesinde yapılan başka bir araştırmada da çocuğun dini sosyalizasyonunda annenin, babadan daha etkili bir rol oynadığı ortaya çıkmıştır.⁷¹

4.2. Din Eğitiminde Annenin Yeri

Anne-babanın çocuklarına karşı sorumlulukları arasında, annenin rolü ve üzerine düşen görevler önemli bir yer tutmaktadır. Anne, çocuğunu eğitmek, yetiştirmek ve ona rehberlik etmek gibi kritik sorumlulukları üstlenir. Bu sorumluluklar, çocuğun haklarına saygı gösterilmesini, onları hayata hazırlanmalarını sağlamayı içerir. Bu noktada, annenin çocuk üzerindeki etkisi ve sorumlulukları, genellikle çocukluk döneminde yoğunlaşır ve bu dönem, annenin çocuğuyla kurduğu bağın temelini oluşturur. Anne-baba sorumluluğu genel olarak paylaşılmalıdır; ancak, anne, çocuğun hayatındaki belirli dönemlerde daha fazla ağırlık taşıyabilir. Özellikle çocukluk dönemi, anne için özel bir öneme sahiptir. Anne, çocuğunun ihtiyaçlarını anlamak, onları yönlendirmek ve değerlerle donatmak gibi görevleriyle bu dönemde daha fazla sorumluluk üstlenir. Bu noktada, anne-baba arasındaki sorumluluk paylaşımı, çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişimi için kritik bir etken haline gelir.⁷²

Anne-çocuk ilişkisi, doğuştan gelen bir özellik taşır ve bu ilişkinin İslam kültüründe ayrı bir önemi vardır. İslam, annelere yüksek değer verir ve Kur'an-ı Kerim'de anne-baba hakları, onlara saygı gösterme ve anne fedakarlıkları gibi konuları ele alır. Bu bağlamda, anne, çocuğunu dünyaya getirme sürecinde katlanılan zahmetleriyle özel bir saygı ve değer görmelidir. İslam'ın öğretileri, anne-çocuk ilişkisine derin bir anlam kazandırır ve annenin çocuğuna karşı olan sorumluluklarını vurgular. Bu, anne-baba

⁷¹ Muhammet Ali Tekin, *Hadis Tekniği Açısından Fıtrat Hadisinin İnşası*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003, 89.

⁷² Nasıh Ulvan Abdullah, *İslam'da Aile Eğitimi*, C.1, Celal Yıldırım (çev.). İstanbul: Uysal Yayınları, 1984, s. 177.

birlikteliğinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi ve çocuğun sağlıklı bir yetişkin olarak yetiştirilmesi için önemli bir temel oluşturur.⁷³

Kur'an-ı Kerim'de, annelere gösterilmesi gereken özel bir ilgi ve saygıya vurgu yapan bir dizi ayet bulunmaktadır.⁷⁴ Anne, çocuğun dünyaya gelişine vesile olduğu gibi, hayata tutunmasında da kilit bir rol oynar. Lokman Suresi'nde (31:14) Allah'ın, annenin yapmış olduğu fedakarlıklar için teşekkür edilmesini istemesi, annenin değerini vurgular. Bu ayette, Allah'ın rızasının annenin rızasından geçtiği özel bir bağlamda ifade edilir. Hz. Muhammed (s.a.v), anne hakkının büyüklüğünü vurgulayan anlamlı bir hadis ile bu konuya dikkat çeker. Peygamber (s.a.v), en iyi şekilde kimin davranılması gerektiğini sorduğunda üç kez "annen" ve dördüncü kez "babasının" olması, anne hakkının ayrıcalığını vurgular. Bu hadis, annenin çocuğu üzerindeki etkisinin özel bir yer tuttuğunu ve annenin hakkının büyük olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.⁷⁵

Annenin çocuğuna yönelik sorumlulukları modern psikoloji ve İslam esasları açısından birbirini tamamlayan bir perspektif sunar. Modern psikoloji, annenin çocuğuyla olan ilişkisinin önemli olduğunu, bu ilişkinin doğum öncesinden başlayıp doğum sonrasında devam ettiğini vurgular. İslam eğitim kaynakları da çocuğun annesine olan ihtiyacının en yoğun olduğu dönemin, doğumdan itibaren çocukluk dönemi olduğunu kabul eder. İslam hukuku, bu devreyi temyiz yaşı olarak adlandırarak, çocuğun anne şefkatine ve sevgisine en fazla ihtiyaç duyduğu zaman dilimini belirler. Bu, annenin çocuğuna karşı olan sorumluluğunun özellikle bu dönemde büyük bir öneme sahip olduğunu gösterir.⁷⁶

İslam'ın öğretilerine göre, aile içinde nafakayı teminle yükümlü olanın ne kendisi ne de bir başkası olmadığı durumda, özellikle küçük yaştaki çocuklarının terbiye ve bakım sorumluluğu kadına aittir. Çocuğun 7-8 yaşlarına kadar olan terbiye sürecine "istiğna yaşı" denir ve bu aşamada annenin çocuğa yönelik bakım hakkı öne çıkar.⁷⁷

⁷³ Nurten Çevikoğlu, "İslam'a Göre Çocuk Terbiyesinde Annenin Yeri", 2. Basım, İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu II, İstanbul: ISAV, 2005, s. 198.

⁷⁴ Lokman Suresi 31/14, Nisa Suresi 4/36.

⁷⁵ Abdurrahman Kasapoğlu, "Kur'an'da Anne-Çocuk İlişkisi", *EKEV Akademi Dergisi*, 30, (2007), 96.

⁷⁶ Hayati Hökelekli, "Fitrat", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996, s. 356.

⁷⁷ İbrahim Canan, Kur'an'da Çocuk, İstanbul: Nesil Yayınları, 2007, 26.

Psikologlar, anne tarafından sağlanan sevgi ve şefkatin, çocuklar için maddi ilgi kadar önemli bir ihtiyaç olduğunu vurgularlar. Modern psikoloji, özellikle annenin duygusal bağ kurma yeteneğinin, çocuğun ruhsal ve ahlaki gelişimi üzerinde belirleyici olduğunu gösterir. Sevgi ve şefkat eksikliğiyle büyüyen çocuklar, ruhsal ve ahlaki açıdan eksiklikler yaşayabilir, hatta suç işleme eğiliminde artış görülebilir. Annenin, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılamak konusundaki rolü, onun doğuştan gelen sevgi ve şefkat merkezi olma özelliğiyle uyumludur. Bu konuda baba gibi anne de son derece duyarlı olmalı ve çocuğun duygusal gereksinimlerini ihmal etmemelidir.⁷⁸

Anneler, çocukların sahip olması gereken hakları anladıktan sonra, bu hakları yerine getirirken üzerlerine düşen sorumlulukları da öğrenmelidirler. Hak ve sorumluluk bilinciyle donatılmış bir anne, çocuğunu yetiştirirken sadece çaba sarf etmekle kalmaz, aynı zamanda bu sorumlulukları titizlikle yerine getirir.⁷⁹ Unutulmamalıdır ki, çocuğun da annesine karşı yerine getirmesi gereken sorumluluklar vardır. Bu sorumlulukların neler olduğu bilgisi, annenin çocuğa aktarması gereken önemli bir öğretilerdir. Anne ve baba hakkını bilen bir çocuk, öncelikle Allah'a karşı sorumluluklarını yerine getiren, O'na layık bir kul olur. Ayrıca, bu bilinçle hareket eden bir çocuk, ailesine hayırlı bir evlat olmanın yanı sıra topluma da faydalı bir vatandaş olma potansiyeline sahip olur. Bu durum, çocuğun sadece kendi haklarını değil, aynı zamanda başkalarına karşı sorumluluklarını da anlamasını ve yerine getirmesini sağlar. Bu bilinçli yetişme süreci, çocuğun sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal sorumlulukları da kucaklamasına katkı sağlar.⁸⁰

4.3. Din Eğitiminde Anne Rehberliğinin Önemi

Günümüzde çocukların sağlıklı bir şekilde büyüüp gelişebilmeleri, sadece akademik başarılarına değil, aynı zamanda ahlaki ve manevi değerlere de önem veren bireyler olarak yetişmelerine bağlıdır. Bu noktada, din eğitimi ve öğretimi, çocukların karakter gelişimi üzerinde etkili bir rol oynar. Din eğitiminin temel taşlarından biri ise anne rehberliğidir. İslami ilimler bölümünde, çocukların dini eğitiminde anne rehberliğinin taşıdığı önemi anlamak, birçok açıdan bilinçli ve duyarlı bireylerin yetişmesine katkı sağlar.⁸¹

⁷⁸ Mustafa Çağrı, Anahatlarıyla İslam Ahlakı, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1985, 223

⁷⁹ Muhammet Ali Tekin, *Hadis Tekniği Açısından Fitrat Hadisinin İnşası*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003, 90.

⁸⁰ Abdurrahman Dodurgalı, *Ailede Din Eğitimi*. 3. Basım. İstanbul: Timaş Yayınları, 2011, 57.

⁸¹ Haluk Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk*, 8. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2016, 15.

Anne rehberliği, çocukların temel değerleri ve inançları öğrenmelerinde kilit bir role sahiptir. İslam'ın temel prensiplerini ve değerlerini kavramak, çocukların günlük hayatta doğru kararlar almalarını ve etik değerlere uygun davranmalarını sağlar. Anne, çocuğa Kur'an'ı ve hadisleri öğretme sorumluluğunu üstlenerek, onun dini bilinci geliştirmesine yardımcı olur. Bu süreç, çocuğun karakterinin şekillenmesinde temel bir etkidir.⁸²

Anne rehberliği aynı zamanda çocuğa dua, ibadet ve manevi değerlerle ilgili pratik bilgiler sunar. Çocuk, annesinin rehberliğinde namaz kılmanın, oruç tutmanın ve sadaka vermeye alışır. Bu uygulamalar, çocuğun yaşamında dini ritüellerin doğal bir parçası haline gelir ve onun manevi gelişimine katkı sağlar. Anne, çocuğunun günlük yaşantısında Allah'a yönelmesini öğretir ve böylece onun güçlü bir manevi bağ kurmasına yardımcı olur.⁸³

Anne rehberliği aynı zamanda çocuğa etkili iletişim becerilerini ve empatiyi öğretir. İslam, insanlar arasındaki ilişkilerin önemini vurgular ve bu noktada anne, çocuğuna sevgi, saygı ve hoşgörü gibi değerleri benimsetir. Bu, çocuğun toplum içinde daha iyi bir birey olmasına katkıda bulunur.⁸⁴

Sonuç olarak, İslami ilimler bölümünde "Din Eğitiminde Anne Rehberliğinin Önemi" büyük bir öneme sahiptir. Anne rehberliği, çocuğun dini bilincini oluşturmak, manevi değerleri öğretmek ve etik normları benimsetmek açısından kilit bir rol oynar. Bu süreç, çocuğun yaşamında sadece dini bilgi kazanmasını değil, aynı zamanda doğru değerleri içselleştirmesini sağlar. Bu şekilde yetişen bireyler, toplumlarında sorumluluk sahibi, etik değerlere uygun ve manevi olarak zengin bireyler olma potansiyeline sahip olurlar.⁸⁵

4.4. Anne Rehberliğinin Din Eğitimindeki Zorlukları

Anne rehberliği, din eğitiminde önemli bir rol oynasa da, bu süreçte karşılaşılan bazı zorluklar da vardır. Anne rehberliğinin din eğitimindeki zorlukları aşağdaki gibidir:⁸⁶

⁸² Esan Gül, Çocuk Eğitiminde Kırk Hadis. 11. Basım. İstanbul: Cıra Yayınları, 2008, 47.

⁸³ Nurten Çevikoğlu, "İslam'a Göre Çocuk Terbiyesinde Annenin Yeri", 2. Basım, İslamda Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu II, İstanbul: ISAV, 2005, 200.

⁸⁴ Abdurrahman Dodurgalı, Ailede Din Eğitimi. 3. Basım. İstanbul: Timaş Yayınları, 2011, 59.

⁸⁵ Mehmet Zeki Aydın, Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi. Ankara: Nobel Yayınları, 2008, 24.

⁸⁶ Cemal Tosun, Din Eğitimi Bilimine Giriş. 10. Baskı. Ankara: Pegem A Yayınları, 2020, 25-30; Abdurrahman Dodurgalı, Ailede Din Eğitimi. 3. Basım. İstanbul: Timaş Yayınları, 2011, 62-66; Hasan

- Modern Hayatın Hızı ve İş Yoğunluğu: Çoğu aile, modern hayatın hızı ve iş yoğunluğu nedeniyle zaman kısıtlamaları ile karşılaşır. Bu durum, anne ve çocuk arasında düzenli bir din eğitimi zamanının bulunmasını zorlaştırabilir.
- Çağın Etkisi: Teknolojik gelişmeler ve medyanın etkisiyle, çocuklar farklı dünya görüşleriyle karşılaşabilir. Bu durum, çocukların din eğitimini olumsuz etkileyebilir ve anne rehberliğini zorlaştırabilir.
- Çocuğun Yaşına Uygun Bilgi Verme: Anne, çocuğun yaşına uygun bir şekilde dinî bilgileri iletmekte zorlanabilir. Özellikle küçük yaşlardaki çocuklar, soyut kavramları anlamakta güçlük çekebilir, bu nedenle anne, bilgileri basitleştirme ve çocuğun anlayabileceği bir dilde sunma konusunda dikkatli olmalıdır.
- Dinî Bilgi Eksikliği: Bazı anneler, kendi dinî bilgilerinin yetersiz olduğunu düşünebilir. Bu durum, çocuğa doğru ve eksiksiz bir din eğitimi verme konusunda güvensizlik yaratabilir.
- Çocuğun İlgi ve Anlama Düzeyi: Her çocuğun ilgi düzeyi, öğrenme tarzı ve anlama kapasitesi farklıdır. Anne, çocuğunun bu özelliklerini anlamak ve buna göre din eğitimini uyarlamak zorundadır.
- Dini Konulardaki Toplumsal Baskılar: Toplumda var olan farklı dinî görüşler ve baskılar, anne rehberliğini zorlaştırabilir. Anne, çocuğuna doğru bilgiyi aktarırken toplumsal beklentilere karşı da dikkatli olmalıdır. Kuran’da, çocukların belli bir yaşa geldiklerinde kendi düşünce ve tercihlerini geliştirecekleri bir döneme girebileceklerini ifade eder. Anne, bu noktada çocuğunun bağımsızlık arzularını anlamalı ve ona rehberlik etmeye devam ederken, aynı zamanda özgürlüğünü de desteklemelidir. (Bakara 2:256).
- Çocuğun Sorularına Cevap Bulma Zorluğu: Çocuklar genellikle meraklıdır ve çeşitli sorular sorarlar. Anne, çocuğunun dinî konulardaki sorularına doğru ve tatmin edici cevaplar verebilmek için kendini sürekli olarak eğitmeli ve bilgi sahibi olmalıdır.
- Çocuğun Yaşam Alanındaki Dış Etkiler: Anne rehberliğindeki bir diğer zorluk da, çocuğun arkadaş çevresi, okul, internet gibi dış etkenlerin din eğitimine etkisidir. Anne, bu etkenlere karşı çocuğunu korumak ve doğru yönlendirmek için çaba göstermelidir.

Dam, “Çocukluk Dönemi Din Eğitimi”, ed. Mustafa Köylü, Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi, Nobel Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara, 2015, 71.

- Farklı İnanç Sistemleriyle Başa Çıkma: Anne, çocuğuna dini değerleri aşılamaya çalışırken, çocuğun çevresinde farklı inanç sistemlerine sahip kişilerle karşılaşabilir. Bu durum, çocuğun kafa karışıklığına ve anne için rehberlik açısından zorlu bir duruma neden olabilir.

Bu zorluklara rağmen, anne rehberliği din eğitiminde önemli bir role sahiptir ve anne, çocuğuna düzenli, doğru ve sevgi dolu bir din eğitimi vermek için çaba sarf etmelidir.

SONUÇ

Çocukluk dönemi, bireyin temel değerlerini ve davranış kalıplarını şekillendirdiği kritik bir evre olarak kabul edilir. Bu dönemde din eğitimi, çocuğun karakter gelişimine etki eder ve ahlaki temellerini oluşturur. Ancak, bu süreçte annenin rehberliği, çocuğun din eğitiminde belirleyici bir faktördür.

Ebeveynlerin çocuklarına karşı sorumlulukları arasında, annenin rolü ve üzerine düşen görevler önemli bir yer tutmaktadır. Anne, çocuğun ilk öğretmeni olarak kabul edilir ve onunla kurduğu güçlü bağ, din eğitiminin daha etkili bir şekilde iletilmesini sağlar. Çocuk, annesi aracılığıyla değerlerle tanışır ve bu değerler onun hayatının temelini oluşturur. Annelik, sadece biyolojik bir rol değil, aynı zamanda çocuğa manevi rehberlik sağlayan bir misyonu da içerir.

Bu sorumluluklar, çocuğun haklarına saygı gösterilmesini, onları hayata hazırlanmalarını sağlamayı içerir. Bu noktada, annenin çocuk üzerindeki etkisi ve sorumlulukları, genellikle çocukluk döneminde yoğunlaşır ve bu dönem, annenin çocuğuyla kurduğu bağın temelini oluşturur. Anne-baba sorumluluğu genel olarak paylaşılmalıdır; ancak, anne, çocuğun hayatındaki belirli dönemlerde daha fazla ağırlık taşıyabilir. Özellikle çocukluk dönemi, anne için özel bir öneme sahiptir. Anne, çocuğunun ihtiyaçlarını anlamak, onları yönlendirmek ve değerlerle donatmak gibi görevleriyle bu dönemde daha fazla sorumluluk üstlenir. Bu noktada, anne-baba arasındaki sorumluluk paylaşımı, çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişimi için kritik bir etken haline gelir.

Anne-çocuk ilişkisi, doğuştan gelen bir özellik taşır ve bu ilişkinin İslam kültüründe ayrı bir önemi vardır. İslam, annelere yüksek değer verir. Kur'an-ı Kerim'de anne-baba hakları, onlara saygı gösterme ve anne fedakarlıkları gibi konuları ele alır. Bu bağlamda, anne, çocuğunu dünyaya getirme sürecinde katlanılan zahmetleriyle özel bir saygı ve değer görmelidir. İslam'ın öğretileri, anne-çocuk ilişkisine derin bir anlam kazandırır ve annenin çocuğuna karşı olan sorumluluklarını vurgular. Bu, anne-baba birlikteliğinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi ve çocuğun sağlıklı bir yetişkin olarak yetiştirilmesi için önemli bir temel oluşturur.

Ebeveynlerin çocuklarına karşı sorumlulukları arasında, annenin rolü ve üzerine düşen görevler önemli bir yer tutmaktadır. Anne, çocuğunu eğitmek, yetiştirmek ve ona rehberlik etmek gibi kritik sorumlulukları üstlenir. Anne-çocuk ilişkisi, doğuştan gelen

bir özellik taşır ve bu ilişkinin İslam kültüründe ayrı bir önemi vardır. İslam, annelere yüksek değer verir ve Kur'an-ı Kerim'de ebeveyn hakları, onlara saygı gösterme ve anne fedakarlıkları gibi konuları ele alır. Bu bağlamda, ebeveynlerin birlikteliğinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi ve çocuğun sağlıklı bir yetişkin olarak yetiştirilmesi için önemli bir temel oluşturur.

Sonuç olarak anne rehberliği, çocuğun dinî değerleri anlamasına yardımcı olurken, ahlaki sorumlulukları öğrenmesini de destekler. Güvenli bir ortamda geçen çocukluk, çocuğun dinî kimliğini sağlam temeller üzerine inşa etmesine olanak tanımaktadır. Bu nedenle, anne rehberliği, çocuğun din eğitimiinde vazgeçilmez bir rol oynamakta ve ona hayatının ilerleyen aşamalarında rehberlik edecek temel değerleri kazandırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Niyazi. Çapcıoğlu, İhsan. Din Sosyolojisi, Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Amanat, Araz Zeynep. *Dini Çocuk Kitaplarının Din Eğitimi Açısından İncelenmesi: “Dinimi Öğreniyorum Amentü Serisi” ile “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” Örnekleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 2018.
- Ay, Mehmet Emin. Çocuklarımıza Allah’ı Nasıl Anlatalım? 33. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları, 2015.
- Aybey, Salih. “Din Eğitiminde Verimliliği Sağlayan Önemli Bir Etken: Din Dili”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23(1) (2018), 165-182.
- Aydın, Mehmet Zeki. Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi. Ankara: Nobel Yayınları, 2008.
- Aydın, Mehmet Zeki. “Din Eğitimi Bireyi Kalıplamamalı”, 2008, <http://gulvera2.blogcu.com/din-egitimi-bireyi-kaliplamamali/10578747>
- Aydın, Mehmet Zeki. *Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2008.
- Berger, Peter. Kutsal Şemsiye. A. Coşkun, (Çev.) İstanbul: Rağbet Yayınları, 2000.
- Bilgin, Beyza. “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Ankara, 1981.
- Bilici Ali Baz. “Çocukta Dini Duygunun Teşekkülü”. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14(1), (2012), 189-219.
- Canan, İbrahim. Kur'an'da Çocuk. İstanbul: Nesil Yayınları, 2007.
- Cebeci, Suat. Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi. 3.baskı. Ankara: Akçağ, 2015.
- Çağrı, Mustafa. Ana Hatlarıyla İslam Ahlakı. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1985.
- Çakan, İ. Lütfi. “Bir Medeniyet Projesi ve Dünya Görüşü Olarak İslam’ın Çocuğa Bakışı”, Çocuk Sorunları ve İslam Sempozyumu. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2010.
- Çevikoğlu, Nurten. İslam'a Göre Çocuk Terbiyesinde Annenin Yeri”. İslam’da Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu II, İstanbul: İSAV, 2005.
- Çınar Fatih, Şener, Nural. “Erken Çocukluk Dönemi Dinî Gelişim Özelliklerine Uygun Ailede Din Eğitimi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9(47) (2016), 600-610.
- Dam, Hasan. Çocukluk Dönemi Din Eğitimi. 6. Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2015.
- Dodurgalı, Abdurrahman. Ailede Din Eğitimi. 4. Basım. İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.

- Doğan, Recai, Ege, Remziye. Din Eğitimi. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Ertuğrul, Halit. Ailede ve Okulda Çocuk Eğitimi. İstanbul: Nesil Yayınları, 2016.
- Fidan, Nurettin. Okulda Öğrenme ve Öğretme. Ankara: Alkım Yayıncılık, 1996.
- Gedik, Berna. *Çocuk Resimlerinin Din Eğitimindeki Dili ve Analizi*. Samsun: T.C. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Gül, Esan. Çocuk Eğitiminde Kırk Hadis. 11. Basım. İstanbul: Çıra Yayınları, 2008.
- Hökelekli, Hayati. "Fıtrat", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.
- Karaca, Faruk. Dini Gelişim Teorileri. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2007.
- Karakaş, Vehbi. Nasıl Bir Din Eğitimi: Din Eğitiminde Peygamber Modeli. İstanbul: Rağbet, 2015.
- Kasapoğlu, Abdurrahman. "Kur'an'da Anne-Çocuk İlişkisi". *EKEV Akademi Dergisi* (30) (2007), 85-102.
- Kılavuz, M. Akif. "Anne-baba Örnek Davranışlarının Çocukların ve Ergenlerin Dinî Kişiliğinin Oluşumuna Etkileri". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14(2) (2005), 41-58.
- Koç, Ahmet. "Okul Öncesi Dönemde Ailede Çocuğun Din Eğitimi". Çocuk Sorunları ve İslam Sempozyumu. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2010.
- Kuşat, Ali. "Bilişsel Gelişim Açısından Din-Fıtrat İlişkisi", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4(12) (2012), 26-46.
- Kutub, Muhammed. İslam Terbiye Metodu ve Ahlak Sistemi. Ali Özek (Çev.), İstanbul: Hisar Yayınevi, 1975.
- Mehmedoğlu, Yurdagül. Ahlaki ve Dini Gelişim,7-14 Yaş Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dizisi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2005.
- Nas, Mehmet. "Çocukluk Dönemi Gelişimi ve Din Eğitimi". *Talim: Journal of Education in Muslim Societies and Communities* 2 (2018), 289-325.
- Oruç, Cemil. "Erken Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Teorileri Bağlamında Din Eğitimi". *Uluslararası Türkçe veya Türk Dili Edebiyatı ve Tarihi Dergisi* (8) (2013), 971-987.

- Öcal, Mustafa. Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- Süveyd, N. Muhammed. Peygamberimizin Sünnetinde Çocuk Eğitimi. Z.Güler, (Çev.). Konya: Uysal Kitabevi, 1998.
- Tekin, Muhammet Ali. *Hadis Tekniği Açısından Fıtrat Hadisinin İnşası*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Tetik, Hayati. Din Görevlilerinin Fonksiyonları. İstanbul: Aktif Yayınevi, 2007.
- Tosun, Cemal. Din Eğitimi Bilimine Giriş. 10. Baskı. Ankara: Pegem A Yayınları, 2020.
- Ulvay, Abdullah Nasıh. İslam'da Aile Eğitimi. C. Yıldırım (çev.). İstanbul: Uysal Yayınları, 1984.
- Yavuz, Kerim. Günümüzde Din Eğitimi. Adana: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988.
- Yavuz, Kerim. Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi. 3. Baskı. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2012.
- Yavuzer, Haluk. Ana-Baba ve Çocuk. 8. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi, 2016.
- Yiğit, Ayşegül. “Çocuğun Gelişim Özellikleri ve İletişim İlkeleri Doğrultusunda Ailede Din Eğitimi”, *OMÜİFD* (22) (2006), 179-203.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı	Tuğba
Soyadı	AYHAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Ankara , 18.07.1991
Uyruğu	Türkiye Cumhuriyeti
İletişim Adresi ve Telefonu	Yakacık Mah.3594.Cad. No: 2/4 Yenimahalle – ANKARA
Eğitim	
İlkokul	İsmet Kurtuluş İlkokulu
Ortaokul	İsmet Kurtuluş Ortaokulu
Lise	Demetevler İmam Hatip Lisesi
Yükseköğretim (Lisans)	Erciyes Üniversitesi DKAB
Yabancı Dil	
Yabancı Dil Adı – SINAV ADI – Sınavın Yapıldığı ay ve yıl	
Varsa Mesleki Deneyim	
Yıllar	Mesleki Deneyim
2014-2017	8 Ağustos Ortaokulu- BİTLİS
2017-2019	Karacahaasan Ortaokulu – ANKARA
2019- Halen Görevde	Şehit Mehmet Çetin Ortaokulu – ANKARA